

Аврамова О. Є., к.ю.н., доцент,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
м. Харків, Україна

ВРАЗЛИВІСТЬ СУБ'ЄКТІВ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН В АСПЕКТІ ЖИТЛОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Житло виступає одним із елементів реалізації таких основоположних прав, як право на охорону здоров'я, достатній життєвий рівень, сім'ю. У сімейних відносинах неможливо оминати також проблематику забезпечення житлом, зокрема, малозабезпечених сімей, багатодітних сімей, дітей, позбавлених батьківського піклування тощо. Відомо, що при розгляді судової справи щодо виселення у судовому засіданні обов'язково розглядається питання чи є у складі сім'ї діти, як наслідок встановлюється факт наявності іншого житла у сім'ї. Тому питання забезпечення житлом сімей має комплексний характер, що охоплює норми конституційного, сімейного, житлового права, законодавства про охорону дитинства та боротьби з сімейним насильством. Внаслідок цього тематика виокремлення стану вразливості суб'єктів сімейних відносин в аспекті забезпечення житлом є актуальним напрямом наукових досліджень.

Залежно від забезпечення житлом та можливостей людини самостійно задовольнити житлову потребу виокремлюють: особливо вразливих осіб (діти, особи, що постраждали від сімейного насильства); вразливі особи (багатодітні сім'ї, що потребують поліпшення житлових умов проживання); невразливі особи (особи, які повністю забезпечені житлом). Правовий статус вразливої особи, в аспекті житлового забезпечення, не визначено в українському законодавстві, адже ця категорія вживається в Зауваженнях загального порядку № 7: Право на достатнє житло (стаття 11(1) Пакту) [1]. Вразливість осіб виокремлюється в аспекті примусового виселення, зокрема, встановлюючи правове регулювання виселення, необхідно враховувати, що жінки, діти, молодь, люди похилого віку та інші вразливі особи та групи зазнають непропорційного впливу практики примусового виселення. Так, опинившись на вулиці, без житла жінки особливо вразливі до актів насильства та сексуального насильства. Діти без житла також опиняються у небезпечному стані, що може вплинути в загальному на стан їх життя.

Правовий статус вразливої особи, з одного боку, вказує на необхідність особливого захисту права на житло таких осіб, а з іншого боку, вимагає окремого виділення механізму задоволення їх житлової потреби. Варто зазначити, що останні зміни в міжнародному праві щодо прав людини, а також юриспруденція регіональних і національних органів

з прав людини свідчать, що соціальні та економічні права, в тому числі право на житло, отримують більшого визнання. Оскільки мінімальне ядро права на житло тісно пов'язане з правом на людську гідність. Це важливо, з юридичної точки зору, через те, що право на людську гідність досягло статусу міжнародного звичаєвого права і тому є юридично обов'язковим для всіх держав [2, с. 102]. Співвідношення права на житло та права на людську гідність особливо проявляється при розгляді житлової потреби саме вразливих осіб.

Вразливість осіб в аспекті житлового забезпечення має прояв та обумовлено наступним: 1) не можливість набути право на житло самостійно внаслідок фізичних, статевих, вікових та інших властивостей особи; 2) дискримінаційному положенні людини при забезпеченні житлової потреби (виселення особи як прояв сімейного насильства, заборона набувати житло за етнічною ознакою).

Варто підкреслити, що в Україні категорія вразливих осіб фактично сформувалася. Вразливих осіб у житлових відносинах варто розділяти на дві групи:

1) *особливо вразливі особи* – це особи, для яких житло є способом виживання та здійснення інших прав, тобто житло для них виступає не економічним благом, а базисом для можливості реалізації інших прав. Втрата житла для цієї групи осіб може розглядатися як підґрунтя для формування дискримінації та практичної неможливості відновлення відповідного соціального статусу. У разі виникнення несприятливого фактора (примусове виселення, безробіття, хвороба) самостійно ці особи не можуть забезпечити себе житлом. Фактор відсутності житла в цій категорії осіб може розглядатися як загроза життю. І право на житло у цьому разі має безпосередній зв'язок із правом на життя. До цієї групи вразливих осіб варто віднести: дітей; осіб з обмеженими можливостями; багатодітні сім'ї; самотніх жінок, які виховують дітей-інвалідів; внутрішньо переміщених осіб;

2) *вразливі особи* – це особи, для яких житло стає фактором формування подальшого соціального статусу та позбавлення житла для них може призвести до обмеження реалізації інших прав. Право на житло цієї категорії осіб має зв'язок із правом на людську гідність, охорону здоров'я. Цю групу формують такі особи: молодь; етнічні народи; жінки; літні люди; люди, які страждають на відкриту форму туберкульозу; особи, які постраждали від домашнього насильства [3, с. 300].

При виділенні вразливих осіб в особливу групу суб'єктів правовідносин (сімейних, житлових) варто зазначити, що право на достатнє (адекватне) житло для них повинно включати такі правомочності: можливість отримання соціального житла; захист від примусового виселення; доступність в оплаті житлово-комунальних

послуг; проживання, яке відповідає їх потребам (має значення при визначенні умов проживання для людей похилого віку, людей із обмеженими можливостями) [3, с. 299]. Правовий статус вразливої особи може виникати в особи, яка потребує житла, або особи, яка проживає у житлі, але знаходиться у стані можливого примусового виселення (фактор бойових дій, окупації також повинен враховуватися). Близьким до статусу вразливої особи є правовий статус осіб, які потребують поліпшення житлових умов. До них належать особи, у яких: 1) забезпечена житлова площа нижче встановленого рівня; 2) проживання в приміщенні не відповідає встановленим санітарно-технічним вимогам; 3) є тяжкі форми певних хронічних захворювань, а тому не можуть проживати в комунальній квартирі або в одній кімнаті з членами сім'ї; 4) проживання в одній кімнаті двох і більше сімей незалежно від сімейних відносин або осіб різної статі віком від 9 років, крім подружжя (у тому числі якщо житлове приміщення, яке вони займають, складається з кількох кімнат); 5) внутрішньо переміщені особи з числа учасників бойових дій та ін. [4]

Узагальнюючи можна визначити, що вразливість особи в сімейних відносинах, зокрема, в аспекті забезпечення житлом, потребує окремого дослідження та це є перспективним напрямом тематики наукових робіт.

Література

1. General comment № 7: The right to adequate housing (art. 11(1) of the Covenant): Forced evictions. URL: tbinternet.ohchr.org/.../1.../INT_CESCR_GEC_6430_E.doc. (дата звернення: 20.04.2023).

2. Arturs Kucs. The Right to Housing: International; European and National Perspectives. P. 101–123. URL: <http://www.corteidh.or.cr/tablas/r26740.pdf>. (дата звернення: 20.04.2023).

3. Аврамова О. Є. Вразливі особи як особлива група учасників житлових правоідносин. Восьмі юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 18 травня 2018 р.). Одеса: Астропринт, 2018. С. 297–301.

4. Правила обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов і надання їм жилих приміщень в Українській РСР: постанова Ради Міністрів УРСР, Української Республіканської Ради Професійних Спілок від 11 грудня 1984 р. № 470. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/470-84-%D0%BF#top>. (дата звернення: 20.04.2023).